

ANADOLU'nun BAĞ OLUŞTURAN VE BİRLEŞTİREN DEĞERLERİ

Burada sözünü ettiğimiz değerler veya erdemler birbirinde ayrıymış gibi görünebilir oysa aslında hepsi bir bütündür ve aynı kaynaktan beslenir. Yaşamın içinde zaman zaman farklı ağırlık veya ölçülerde görünüyor olsalar da aslında bütünü bir ifade biçimi gibi algılamak gerekir. Bu değerlerin bütünü bir elmasa benzetiyor olsaydık her bir değer elmasın birer fasetini temsil ediyor olurdu. Dolayısıyla değerleri okurken veya deneyimlerken birbirinden ayrıymış gibi değil bilakis bütünü birer ifadesi (faseti) olarak düşünmek ve algılamak yararlı olacaktır.

1. KABUL, UYUM ve ESNEKLİK:

Anadolu binlerce yıldır kültürlerin, uygarlıkların ve insanların karşılaşma, buluşma, kaynaşma alanıdır. Bu karşılaşmalar, buluşmalar birlikte yaşamayı mümkün kılmış, fiziksel biraradalıklar bireysel ve toplumsal olanı da kapsayarak birleşik düşünce, duygu, varlık ve yaşam alanları açmıştır. Tüm ilişkilerde ilişkinin devamını ve ortak hayatı yaşanabilir kılan, paylaşılan, bireylerce üzerinde uzlaşmış değerler vardır. İşte Anadolu'da birlikte yaşama kültürünün elzem değerleri, biri olmadığında diğerlerinin olamayacağı 'kabul, uyum ve esneklik' değerler üçlemesidir. Esneklik kabulü, kabul, uyumu besler ve pekiştirir. Anadolu, bu değerleri (ve niteliklerini) kazanabilmek için çok uzun dönemler zorlu sosyal ve siyasal olaylarla sınanmış, yoğrulmuş, mayalanmıştır.

Anadolu bir "bütünleşme" deneyiminin adıyla, öncelikle tutunacağı değerlerin 'kabul, uyum ve esneklik' olması gerektiğinin her zaman farkında olmuştur. Farklılıkların, çeşitliliklerin bir çatışma nedeni değil, bir zenginlik, bir olanaklar alanı, bir barış sofrası olarak algılanması ve yaşanması için olmazsa olmaz olan bu 'harç' değerler, yaşamdaki her tür değişim, gelişim baskısına dayanabilme, üstesinden gelebilme gücü sağlar. Anadolu'nun öğrenmesinde, ilerlemesinde ve sorunlarının çözümünde bu değerler yol göstermiş, yol açmıştır. Anadolu bu değerleri ne zaman göz ardı etse her zaman kırılmıştır. Bu değerler gündelik ve müşterek hayatın gereklerini, olurlarını, olmazlarını anlamayı sağlar. Uzlaşmanın, barışın, birliğin temel enerjisi ve harcıdır.

Anadolu'da değerler kavramsal değil, eylemsel ve deneyimseldir. Zihinsel olarak öğrenilmez, kalpten, 'bizatihi' bilinir. Çünkü uzun ve zorlu yaşam deneyimlerinden damıtılmış, içselleştirilmiş ve kuşaklar boyunca aktarılmıştır. Anadolu'da hangi 'değere' tutunursanız diğer tamamlayıcı, güçlendirici değerler de beraberinde yol arkadaşlığı yapmaya başlar. Kabul, uyum, esneklik; saygıyı, hoşgörüyü, sabır ve tevazu değerlerini de yanına çeker. Anadolu'nun kendisi gibi değerleri de bütündür, bir bütün olarak hareket eder.

Anadolu kabul edicidir, uyumlu ve esnektir. Bunu bazen susarak, onaylayarak, bazen davet ederek, bazen dönüştürerek gerçekleştirir. Olanı kabul etmekle kendi dönüşüm sürecini işletir, olması gerekeni davet etmekle dönüşümünün sonuçlarının sorumluluğunu alma olgunluğuna ulaştığını gösterir. Ancak Anadolu'nun kabulü her zaman 'kayıtsız, koşulsuz' değildir. Özellikle 'temel' yaşam değerleri olan 'özgürlük ve bağımsızlık', 'insan sevgisi' değerleri ve 'bütünlük' anlayışıyla uyumlu olmayan yaklaşımlara, inançlara, düşünce ve niyetlere karşı temkinlidir. Kabul etmekte zorlandığı durumları, inançları, düşünceleri dışlamaz; ya kendi bünyesine uygun bir yapıya büründürüp dönüştürerek ya da gelenin dönüşmesine olanak sağlayacak alanları açacak sabrı ve hoşgörüyü göstererek kabul edilebilir hale getirir.

Anadolu'nun sabrı geniş, tahammül gücü yüksektir. Anadolu için 'tahammül' katlanmak demek değildir. Tahammül; gelenin bilincinin yükselmesi, uyum sağlayabilmesi ve başarabilmesi adına alan açmak için gösterdiği olgunluğun adıdır. 'Biz' ve 'bir' olma sürecine katkı sağlamak olarak düşünülebilir. Bu bazen, düzeyini ve bilincini düşürmeden beklemek olabilir, bazen akışa destek ve kolaylaştırmak adına müdahale olabilir. Bu 'ana' olmanın gereğidir. Bu durum 'şefkat, merhamet' değerini canlı tutar.

Kabul etmek demek önce düşünsel ve duygusal anlamda sorumluluğunu aldığı değerleri geliştirecek, besleyecek, canlı tutacak ne varsa 'içeri buyur' etmektir. Elbette asıl erdem bazen 'olmazları', farklılığı, yeniliği, 'insanı' her haliyle kabul edebilmektir. Bunları kabul edebilmek hem yeni ve farklıya yer açma cesaretini, hem de gönül genişliğini, zenginliğini ve gönül arılığını gerektirir. Anadolu'nun genel öz yapısal karakterini biçimlendiren özellikleridir bunlar. Bu özelliği sayesinde pek çok uygarlığın, kültürün, gerçekliğin bu coğrafyada serpilip gelişmesine imkân ve fırsat sağlamıştır. Anadolu gelenlerin bilgi ve deneyimlerinden yararlanır, kendi bilgi ve deneyimlerini aktarabilmek için fırsat ve olanak sunar. **Bu Anadolu'nun bilincini yükseltip 'özünü' zenginleştirdiği gibi, birleşme, 'bütünleşme' niyet ve iradesinin, insanlığa olan sorumluluğunun göstergesidir.**

Anadolu insanlığa ortak alan oluşturabilmiş insanlık sentezi ve hazinesidir. Sahip olduğu kabiliyet ve deneyimler sayesinde çoğu zaman insanlığa örnek olmuştur. İnsanlığın özlemi olan '**insanlık** modeli' asırlardan bu yana Anadolu'da mevcuttur ve şartlar olgunlaştığında yeniden örnek olmaya hazırdır.

2. HOŞGÖRÜ, SAYGI ve SABIR:

Anadolu kültüründe **hoşgörü** görmezlikten gelme, göz yumma, katlanma anlamlarında kullanılmamaktadır. Hoşgörü 'tolerans' ile de aynı anlamda değildir. Hoşgörü, 'hoş görmek' ve '**olani bütünün gözüyle görmek**' anlamındadır. Toplumun her nüvesinde hoş gören ve hoş görülen, birbirine ayna olan insanı anlatır, hatırlatır. Kapsamlı, kucaklayan ve geniş hoşgürüsü sayesinde her yönden gelen değişime ve farklılıklara uyum sağlamış ve bunları bünyesinde kaynaştırarak binlerce yıldır var olan kadim zenginliğine dönüştürmüş ve bütünün hayrına katmıştır.

Anadolu'da **hoşgörü**, saygı ve sabrın zemin bulması, tarih boyunca değişik kültürlerin bir arada barış içinde yaşamayı başarmış olmasından kaynaklanmaktadır. Anadolu halkının dinsel, sosyal ve kültürel iç içe geçişi öylesine derin yaşanmıştır ki, farklılıkların bir arada olması ve yönetilebilmesi konusunda engin bir tecrübesi ve bundan doğan derin bir hoşgörü, saygı ve sabır ortamı doğmuştur. Nitekim bu topraklarda ve yakın coğrafyada çıkan ve yayılan tasavvuf felsefesi; saygı, hoşgörü ve ahenge dayanır, insanlar arasında ayırım gözetmez, çeşitliliği bir zenginlik kaynağı olarak görür ve değerlendirir.

Anadolu, kâh çeşitli inançları aynı mahallede birleştirerek; kâh ete kemiğe bürünüp Yunus olup görünerek; kâh "ekmeğini paylaş" göçle gelen nice millete kucak açarak bu engin hoşgürüsünü tarih boyunca örneklemiştir.

Anadolu kültüründe **sabır**; varlıkta ve yoklukta, alternatif bakış açlarına izin verip, çözümler üreterek, bütünü feraha ulaştırabilme amacıyla yaşanır. Sabır, sevgi ve hoşgörü ile birlikte, fedakârlık, şefkat ve sebatı da içinde barındırır.

Anadolu kültüründe **saygı**, farklılıklara gösterilen hoşgörüye eşlik eder ve sevgiyle bütünlenir. Anadolu insanı bütün bu çeşitlilikleri bünyesi içinde BİR'lemiş, hepsinden kendi aşuresine katıp çok kültürlülüğü ortak ve yaşanabilir bir kültür zenginliğine dönüştürebilmiştir.

Anadolu'da hoşgörü, saygı ve sabrın yaşama ve uygulama biçimi insanlığa; 'farklılığın bir zenginlik olduğunu' hatırlatır, 'bir ve bütün olabilmenin ve barış içinde yaşamının' müjdesini ve ilhamını verir.

3. TEVAZU:

Sözlükler **tevazuyu** "alçak gönüllük, yalınlık, gösterişsizlik, büyüklenmemek" olarak tanımlasa da bu erdemın Anadolu'daki yaşayan karşılığı daha fazlasını ifade eder. Anadolu'da tevazu; geçmişten günümüze yaşanan birçok deneyimin adeta imbiikten süzülerek nasıl da ortak bir değere dönüşebildiğinin güzel bir ifadesidir. Anadolu'da tevazu; olgunluk ve ağır başlılık ile ortaya çıktığında kibir ve gururun panzehiridir. Her şeyden önce nefsinı aşağıya, yere alması, nefsinin onu yönetmesine olanak sağlamamasıdır. Nefsi alçaldıkça gönlünün yüceleceğini bilme bilgeliğidir. Kendi dâhil insanı, insanın değerini bilmesi, farkında olması ve bunu abartısız yaşamasıdır. Anadolu da tevazu; övgüye de yergiye de, varlığa da yokluğa da eşit mesafede olma erdemidir. Kendini bir, eşit, yerini, düzeyini bilmektir. Olduğu gibi olmaktır. Anadoluda tevazunun sembolü 'topraktır' ve bir Anadolu bilgesinin "tevezuda toprak gibi ol" sözü bu bu toprakların sözüdür. Anadolu'da tevazu tüm canlılarla birlikte değerli olduğunu bilmektir. Bu toprağın insanına; kendine, insana, doğaya, varoluşa saygıyı ve yerini her an hatırlatır.

Anadolu, doğal, sade ve tevazu sahibi olanı sevmiş, sözün özünü söylemiş, kibir ve gösterişten uzak durmuştur. Kadim tarihinden bugüne baktığımızda; bunların izlerini, Anadolu'nun yaşam tarzında, yeme içme kültüründe ve mimarisinde görmek mümkündür.

Anadolu halkı gerektiğinde olanla yetinmeyi bilir, eldeki imkânı en uygun şekilde kullanır, olanı hakkaniyetle paylaşır. Anadolu hem kendinin hem de başkalarının kıymeti bilinsin, eldeki avuçtaki yerli yerinde kullanılsın, zor zamanlar ve gelecek de hesaba katılsın ister. O nedenle de "har vurup harman savurmadan", yok etmeden, ölçüsünde faydalanmak vardır. Doğadaki ürünün bir kısmı bırakılır ki gelecek yıl da ürün versin. Anadolu insanı sadece kendini değil, diğer canlıları da düşünür; bitkilerin köküne, özüne zarar vermeden, suyu kirletmeden, azı çoğaltarak çoğu da israf etmeden koruyup kollayarak yaşar. Her durum ve davranışta sadeliği seçmek, kendini öne çıkarmamak, bütünü ayırmamak, bütünden ayrılmamak ve bütünün hayrına davranmaktır.

Anadolu'nun dönüşmekte olan dünyaya mesajı; bütünün ayrılmaz ve değerli varlıkları olduğumuz bilinciyle, tevazu içinde birlikte yaşamak ve paylaşmaktır.

4. YARDIMLAŞMA, DAYANIŞMA ve PAYLAŞIM:

Yardımlaşma, dayanışma ve paylaşım, Anadolu'yu birlik ve bütünlük anlayışı etrafında toplayan en önemli değerlerdendir. Ortak değerlerde birleşmek ve birlikte hareket etmektir; aradaki bağı görünür olmasıdır.

Anadolu insanı, acısını, sevincini, mutluluğunu daima paylaşmış ve dayanışma içinde yaşamıştır. Anadolu, acıların paylaşılarak azaldığı, sevinçlerin paylaşılarak çoğaldığı, zorlukların ise dayanışma ve yardımlaşma ile aşılabileceğini bilen ve yaşayan bir toplumdur. Anadolu'daki yardımlaşma ve dayanışma ruhu kendini en çok; var olan işleri elbirliği içinde imeceyle, zor durumda olana maddi ve manevi destek vererek, misafirle aşını paylaşarak gösterir.

Yardımlaşma ve dayanışmanın bu topraklardaki özgün niteliği; koşulsuz, karşılıksız, samimiyetle ve gönül rızasıyla yapılmasıdır. Tıpkı doğanın kendi örüntüsü içinde her şeyin birbiriyle bütünleşik olması ve yaşaması gibi, Anadolu insanı da kendini sadece kendisiyle değil; ailesiyle, çevresiyle, yüzünü bile görmediği insanlarla bütünler. Bu anlayış; yaşadığı tüm zorluk ve acılarda dayanma gücünü arttıran, esnekliği sağlayan, sevgi bağına hissettiren ve güçlendiren, toplumun birlik ve beraberliğini besleyen en önemli damarlardan biri olarak binlerce yıl öncesinden günümüze kadar ulaşmıştır.

Anadoluda yaşamış medeniyetler; yardımlaşma, dayanışma ve paylaşım olmadan sürdürülebilir bir yaşam olamayacağını iyi idrak etmiş, her daim bu idraki diri tutmuş, değerlerini olgunlaştırarak sanatıyla, sazıyla, sözüyle, sohbetiyle ve davranışıyla sonraki nesillere aktarabilmiştir. Böylece Anadolu yeni bir dönüşümün eşliğinde olan insanlığa birlikte düşünmenin ve yaşamının ipuçlarını gösterir.

5. İNSANSEVERLİK ve KONUKSEVERLİK:

Anadolu insanı, binlerce yıl boyunca biriken deneyimiyle insanın insana dayanak olduğunu çok iyi anlamış, böylece insanseverlik bilinci gelişmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak konukseverlik anlayışını egemen kılmıştır. Anadolu'nun insan ve konukseverlik değeri tanışmanın, karşılıklı etkileşimin, geliştirici iletişimin, birliğe giden yol için tüm insanlığa uzattığı en somut elidir aslında.

Türk Dil Kurumu misafiri hem yolcu hem de yolculuk esnasında bir eve ya da konaklayacak bir yerde kalmaya gelen kimse olarak tanımlarken misafirperverliği, misafir ağırlamayı sevmek ya da konukseverlik olarak tanımlamaktadır. Köken itibarıyla Arapçadan Türkçeye geçen misafir kelimesi Arapçada 'seyahat eden, yolcu' demektir. Yabancı gözüyle Anadolu denince ilk akla gelen değer insanseverlik ve konukseverliktir.

Anadolu'da soframıza ve gönlümüze buyur ettiğimiz her konuk, 'bolluk, bereket ve uğurun işareti' ve 'Tanrı misafiri'dir. 'Misafir kısmetiyle gelir' anlayışı hâkimdir. 'Tanrı misafiri' hiçbir akrabalık ve tanıdıklık bağı olmaksızın çaldığınız her bir kapıdan içeri alınacağınızı, nezaket ve zarafetle her türlü ihtiyacınızın karşılanacağını anlatan Anadolu'ya özgü bir deyimdir. Kim olursa olsun Anadolu, herkese bir Tanrı misafiri gözüyle bakmış, ayırım gözetmeksizin hoşgörü ve saygı göstermiştir. Bu anlayışın kökeninde; koşulsuz sevgiyi, şefkati, samimiyeti, halden anlamayı ve güleryüzlülüğü görmek mümkündür.

Anadolu'da her daim insan odaklı, koşulsuz sevgiye dayanan merhamet ve şefkat; yardımlaşma ve dayanışma ile birleşip konukseverlik olarak ete kemiğe bürünmüştür. Anadolu insanı özünün, mayasının gereği olarak insanı sever ve konuğunu adeta kutsar.

Yaşamak ve gelişmek için dünyanın en cömert alanlarından birinde yaşayan Anadolu insanı, bu topraklarda yaşamının karşılığını bazı zamanlar ödül, bazı zamanlar da acı olarak deneyimlemiştir. Benmerkezciliğin, yabancılaşmanın, kabuğuna çekilmenin yaygınlaştığı bir dünyada Anadolu misafirperverliğinin tüm koşullara rağmen halen varlığını sürdürüyor olması bu toprağın kadim bilgeliğinden gelir. Anadolu, insanı insana bağlayan ve bu bağlarla her daim güçlenen insansever kültür birikimiyle, kimlik ve köken ayrımı yapmadan tarih boyunca her konuğuna sevgi ve şefkatle evsahipliği yapmış, çeşitli nedenlerle yolu bu coğrafyadan geçen herkeste bir iz bırakmış, herkesten bir izi mayasına katmıştır. Böylece her seferinde yenilenerek ve kabını genişleterek bir 'insanlık sentezi' oluşturmayı mümkün kılabilmıştır.

6. MERHAMET, ŞEFKAT ve SEVGİ:

Merhamet kavramı; esirgeyen ve bağışlayan anlamına gelen ve bu ikisinin de kökeni olan 'rahmet'e dayanır. Bu bağlamda sevgi ve şefkat de özünü merhametten alır.

Tüm değerlerin öz dokusuna işlemiş bir değer olan sevgi; Anadolu'da kendini merhamet ve şefkat olarak ifade eder. Anadolu, tüm koşullara rağmen bu değeri harç kılabilirdiği için farklılıkları bir arada tutmayı ve birlik ruhuyla hareket etmeyi başarmıştır. Anadolu merhameti ve şefkati bir duygudan çok bir bilinçtir. Anadolu, bu bilinciyle kalbini ve kucağını bağrındaki her bir can'a ve yolu buradan geçen herkese açmış, sevgiyle, anlayışla ve özenle sarmalamıştır.

Anadolu halkının gönül bağları güçlüdür, merhamet, şefkat ve sevgiyle insanı insana bağlar. Anadolu bu anlayışıyla; kusurları örter, birliği ve bütünlüğü güçlendirir, umuda ve barışa hizmet eder.

İnsan olma yolculuğunda 'sancılı bir rahimdir Anadolu'. Anadolu'nun değerler iklimi insanı hep canlı ve diri tutar. Bu yolculuktaki insana, ihtiyaç duyduğu deneyimleri sunar, farkındalık geliştirmesine ve idrake dönüştürmesine imkân sağlar. Bu yolculuk merhamet, şefkat ve sevgiyle kolaylaşır. Gelişim yolunda ilerleyen yolcu; kazandığı bu idrakleriyle maddi ve manevi kudret sahibi olur, kendini, çevresini ve Anadolu'nun değerler iklimini besler. Anadolu bu iklimiyle insanlığa 'rahmet' olur.

7. ADALET ve HAKKANİYET:

Adalet ve hakkaniyet günümüzde 'hukuk' kavramı içine sıkıştırılmış gibi görünse de yaşantımızda çok daha çeşitli değer ve anlam ifade eder. Neredeyse tüm evren, insan ve ilişkileri kapsayacak anlam derinliğine sahiptir. 'Adl' kökünden gelen 'adalet' kavramı sözlükte; 'insafli ve doğru olmak, doğru davranmak, zulmetmemek, eşit tutmak, her şeye hakkını vermek, düzeltmek, mutedil olmak, her şeyi yerli yerinde yapmak, denge, istikamet' anlamlarına gelir.

Adalet özünde 'ahlaki' ve sübjektif bir kavramdır. Ahlak genel anlamıyla kişisel iyilik, doğruluk ve denge olarak görülürken, adalet toplumsal iyilik, doğruluk ve eşitlik dengesini ifade eder. Adalet, hakikate duyulan aşkın ifadesi, toplumun öz-sevgisinin dışavurumudur.

Hakkaniyet adaletin, adalet mülkün (devlet, düzen, ülke, sistem) temeli olarak kabul edile gelmiştir. Yasalar adalete, adalet hakkaniyete dayanır ya da dayanmalıdır. Hakkaniyet toplum vicdanını, adalet ise bu vicdanın tecellisi olarak görünen uygulamalar olduğu söylenebilir.

Anadolu'nun hakkaniyet ve adalete olan duyarlılığı yüksektir. Eşitliğe ve özgürlüğe ortam sağlayacak adil bir ortak hayat düşüncesi Anadolu'da her zaman kabul görmüştür. Tarihinde pek çok örnekleri görüldüğü gibi Anadolu'da adaletsizliğe ve haksızlığa karşı güçlü itirazlar doğmuştur. Anadolu halkı neredeyse her zaman haksızlığa ya da adaletsizliğe uğrayanın yanında yer almıştır ve almaktadır. Anadolu'da yaşayanlara vicdan ve gönül önderliği yapmış bilgelere adalet ve hakkaniyet anlayışı, farklı anlam ve içeriklerde olmakla birlikte, daima var olduğunu görmek mümkündür.

Anadolu'da varlık bulmuş uygarlıkların en temel değerlerinden biri; farklı dünya görüşü, inanç ve etnik kökenlere mensup insanların tüm farklılıklarına rağmen binlerce yıldır birarada uyum içinde yaşayabilmelerini sağlayan, vicdanların sözcüsü adalet ve hakkaniyettir.

İnsanlık Güneşi
Vakfı

Bilgelik Güneşi
Derneği

Adalet ve hakkaniyet Anadolu'da, sadece devletlerin, yönetenlerin bir özelliği olmasından çok Anadolu insanının gönlünde, vicdanında ve inancında yer bulmaktadır. Bu özelliğiyle Anadolu, yeni insanlık anlayışının, barışın ve dengenin temel öğelerinden birisi olan adalet ve hakkaniyet değerini geçmişten geleceğe taşıyabilecek öz niteliğe ve duyarlılığa sahiptir.

8. ÖZGÜRLÜK ve BAĞIMSIZLIK

'Özgürlük' ve 'bağımsızlık' Anadolu'nun binlerce yıldan bu yana zorlu çabalar ve deneyimler sonucu damıttığı, büyük bedeller ödeyerek en son yüz yıl önce artık tartışılmayacak berraklıkta ortaya çıkardığı ve sahiplendiği önemli 'ikiz' değeri ve hakkıdır. Bu ikiz değeri hak ederken sadece kendi için mücadele etmekle kalmamış, özgürlük ve bağımsızlık arayışı ve anlayışıyla diğer uluslara da örnek olmuştur.

Sözlükler özgürlüğü "insanın her tür dış etkiden bağımsız olarak kendi iradesine, kendi düşüncesine göre karar vermesi durumu ya da herhangi bir koşulla sınırlanmama, zorlamaya, kısıtlamaya bağlı olmaksızın düşünme, davranma durumu" olarak açıklar. Binlerce yıldır tartışıldığı halde pek çok insani değer ya da soyut felsefi kavram gibi özgürlüğün de üzerinde uzlaşmış bir tanımı henüz bulunmamaktadır. Pek çok insan, filozof, felsefe akımı farklı yaklaşımlarla, farklı biçimlerde tanımlamaya çalışsa da özgürlük tanımlarının neredeyse hepsini birbirine bağlayan, buluşturan ortak noktası; insan, insan bilinci, bilgisi, farkındalığı, iradesi ve eylemleridir.

Özgürlük insanın yapısal bir özelliğidir. Bu nedenle özgürlük genellikle bireysel perspektiften tanımlanır. Toplumsal karşılığı bu tercih ve nitelikteki bireylerden oluşan, iş birliği ve iş bölümünü hayata geçirebilen, eşitlikçi, kendini yönetme yeterliğine sahip örgütlenmiş bir toplum yapısı olarak düşünülebilir. Bu anlamda 'bağımsızlık' da toplumsal alanda, bir egemenlik konusu olarak, bir millet veya devletin, kendi vatandaşları veya nüfusu tarafından özgürce, bu hakkın başkaca hiçbir gücün elinde olmadan, yönetilebilmesi şeklinde tanımlanır. Nitekim bireysel boyuta dair bağımsızlığı da insanın her türlü bağ ve bağımlılıktan kaynaklanan etkilerin ötesine geçerek kendi kendini yönetebilir hale gelmesi olarak tanımlanabilir.

İnsanın bilinci, farkındalığı ve ilişkileri geliştikçe özgürlüğün anlamı da derinleşecek ya da gelişecektir. Bunun için özgürlüğün bir tercih olduğunu iddia edenler olsa da aslında temel bir varlık niteliği olarak düşünmek daha uygun olabilir. İnsan varlığının kendini bir bütün olarak ifade etmesini gölgeleyen her türlü iç ve dış etkenlerden bağımsızlaşarak gerçek potansiyeline ve yeni olana alan açmak olarak düşünülebilir. Bu bağlamda insanın temel niteliği, özü olarak kabul edilebilir.

Elbette özgürlüğün müdahale olmadan, engellenmeden eylemde bulunma ve kişinin kendi bedeni, zihni üzerinde egemenlik hakkı olduğunu kabul eden bir (içsel) özgürlük alanı olduğu gibi, bireyin seçimlerini yapabilmesi, kendi iradesini gerçekleştirebilmesini gösteren (dışsal) özgürlük alanı olduğu da kabul edilebilir. Ancak bireysel ve toplumsal özgürlük bu iki alanın uyum ve dengesinde yatmaktadır. İnsan toplumsal bir varlıktır. İnsan doğası, birbiriyle uyum içinde yaşayabilmeyi zorunlu kılar. Bu nedenle sahip olduğu hakların da uyumlu olmasını gerektirir. Bunun güvencesi yasadır. İnsanların bir arada yaşama, dayanışma, iş birliği ve iş bölümü ihtiyacıyla birlikte toplum sözleşmesine dayanan bir toplum olarak örgütlenmesiyle birey de 'sınırsız' sayılabilecek 'doğal özgürlüğünün' bazı unsurlarından feragat ederek bunun yerine 'medeni özgürlüğünü' kazanır. Bu aynı zamanda temelinde özgür ve bağımsız olan bireyin 'karşılıklı bağlılık' tercihinin özgür seçimidir. Bu 'benim' özgürlüğümden 'hepimizin' özgürlüğüne geçişe imkân sağlar, alan açar, yol aldırır. Böylece bu yasa, bir topluluğu 'toplum' haline getirir. Bağımsızlık mücadelesiyle Anadolu'nun yakın zaman önce başardığı özgürlük ve bağımsızlık budur.

İnsanlık Güneşi
Vakfı

Bilgelik Güneşi
Derneği

Bu kadim topraklarda yaşanan zorluk, sıkıntı, karmaşa gibi görünen olayları, olumlu olumsuz demeden tüm deneyimleri bağrında eriterek damıtılan Anadolu'nun özgürleşmesinin felsefi ve anlam altyapısı binlerce yıldır bu kültürü yoğuran filozoflar, bilgeler tarafından işlenmiştir. Özgür olmayan bir yaşamın yaşamaya değer olamayacağı yaklaşımıyla dünyanın ilk demokratik birliğini kuran ve esir alınmaya çalışılan Anadolu'lu Likyalıların topluca kendilerini yok etmeleri, Sinoplu Diyojen'in onun gelişimini engelleyen 'sahip' olunanlardan feragat etme yaklaşımı, Anadolu'da farklı zaman ve ortamlarda ortaya çıkan özgürlük isyanları ve nihayet dünyanın en haklı ve zorlu özgürlük çabası olan kurtuluş mücadelesi ve sonrasında her alandaki özgürleşme çabaları Anadolu'nun özgürlük ve bağımsızlık ruhuna, mayasına dair önemli örneklerdir. Bu potansiyelin hayata geçmesinde "...ulusun vicdanından ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini..." gördüğünü söyleyen ve bu mayadan beslenen önderi "benim karakterim özgürlük ve bağımsızlıktır" diyerek Anadolu'nun akli ve kalbi üzerindeki engelleri kaldırmış, egemenliği halkın iradesine bırakarak özgürlüğünü ve bağımsızlığını tescil etmiştir. Bu aynı zamanda 'Anadolu bilgeliğinin' bir dışavurumudur. "Fikri, vicdani, irfanı hür" bireylerin ortaya çıkmasını sağlayacak verimli bir zeminin bir başka ifadesidir. Böylece Anadolu gerçek özgürlüğün hayat bulabileceği bir alan haline gelmiştir ve bu çabayı sürdürmektedir.

Bir bireyin hayatını örnek olarak ifade edersek; Anadolu, kendi öz varlığının, değerlerinin farkına varmış ve kendini gerçekleştirmektedir. Anadolu'nun şimdiki görevi ise 'kendini aşma' sürecini de başarıyla yerine getirmesi ve kendinde var olan evrensel değerleri harekete geçirerek insanlık ailesine örnek olmasıdır.

8. ANADOLU'NUN BİLGELİĞİ

Anadolu, insanın gerçeğinin yeryüzünde hayat bulabilmesine en yakın ve yetkin konumdadır. Evrensel dil, evrensel ilkeler, yasalar bu coğrafyada hep kabul görmüştür. "Anadolu uygarlığının gelişiminde sapmalar olmamıştır. Taşla, toprakla başlayan bu gelişim madenleri de aşarak 'bilgelige', doğanın dışına taşarak soyut bir düşünce evreninin varlık ortamına ulaştı." (29) "Anadolu halkının... uygarlık geçmişi nedeniyle onda tarihin derinliklerinden gelen bir 'bilinç birikimi' vardır. Halkımızdaki o şaşırtıcı olgunluk ve 'bilgelik' güçlükler karşısındaki yetenek ve esneklik hep bundandır." (30). Gerçeğin değerinin gittikçe silikleştiği günümüz dünyasında, tüm insanlığı 'aile' gibi gören Anadolu ve bilgeliği onun sesini duyurabilecek güç ve yeterliliktedir.

Yeryüzünde her coğrafya bilgeye yurtluk yapamaz. Bunun bir nedeni; bilge'nin yurdu olmaz, o gerçeğin yolcusudur. O hiçbir coğrafyayla, kültürle, inançla, zamanla sınırlandırılmaz. İnsanlık hazinesidir. Bir diğer nedeni de her coğrafya bilgenin kendini açmasına, yeşermesine uygun iklimi sağlayamaz. Bazı coğrafyalar bilgenin gelişine binlerce yıl hazırlanmış, bir anlamda davet çıkarma yeterliliğini kazanmıştır. İşte Anadolu pek çok uygarlığa, kültüre, inanca ev sahipliği yaptığı gibi, bu ve başka kültürlerin bilgelerine de yurt olmuştur. Başka coğrafyalarda doğmuş olsa da pek çok filozofun, bilgenin, yol göstericinin yolu bu coğrafyaya düşmüş, sözü, öğretisi bu kültür içinde hayat bulabilmiştir. Anadolu bilgelige, bilgenin özünü, sözünü, ışığını ortaya çıkarabilmesine en uygun iklimi sağlayabilen az sayıdaki coğrafyalardan biri olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak da bilgeliğin tüm renkleri, tatları, kokuları, sesleri, nefesleri, ruhu, bu coğrafyanın dağına, taşına, kültürüne, insanına sinmiştir.

Bilinen veya isimsiz, Anadolu'yu fiilen yurt edinen ya da sözleriyle, fikirleriyle konuk olan ozanlar, filozoflar, bilgeler bazı zamanlar açık, bazı zamanlar örtülü, farklı biçimlerde ifade etseler de; öğretilerinde, eserlerinde özünde birliği, barışı, özgürlüğü, sevgiyi, hoşgörüyü, umudu, insan'ın aslını,

İnsanlık Güneşi
Vakfı

Anadolu'nun bağ oluşturan ve birleştiren değerleri

Bilgelik Güneşi
Derneği

değerlerini hatırlatmışlar, beşeri insana, insanı bilince, bilinci gerçeğe, davet etmişlerdir. ^(f) Gerçeğin özünü keşfetme yolunu açan bütünsel bir dünya görüşü ve hayalini vermişlerdir. Bunu yaparken hem akla hem gönüle hitap etmişler, gerçeğin ışığını görünür kılmışlardır. Kimi sazıyla, türküsüyle, kimi sözüyle, şiiriyle, kimi mizahıyla, kimi eylemleriyle.

Pek çok bilgenin öğretileri, söylemleri, eserleri Anadolu'da hayat bulabilmiş, vücuda gelebilmiştir. Anadolu bilgeliğin bereketli toprağı olmuş, bilgiler de bu bereketi besleyerek Anadolu'yu olgunlaştırmıştır. Hangi dönemde yol gösteren, esneklik, tahammül ve uyum sağlamaya yarayan değerlere ihtiyaç varsa onun ortaya çıkmasında etkili olmuşlardır. Anadolu insanı da bu bereketli tohumları aklında, kalbinde saklamayı, atasözleriyle, efsaneleriyle, masallarıyla, deyişleriyle, türküleriyle, hayat içindeki tutumlarıyla, davranışlarıyla kuşaklar boyunca aktarabilmeyi başarmıştır. Gerçeğe 'suret' kazandırmıştır. Anadolu bilgeliği çeşitli nedenlerle kendisine sırt dönmüş ya da üstü örtülmüş gibi görünebilir. Oysa binlerce yıl içinde sentezlenip damıtılmış Anadolu'nun bilgelik hazinesi; şimdi yeniden keşfediliyor, hak ettiği değeri ortaya çıkıyor, uzak geçmişte kalmış gibi görünen özü hatırlanıyor ve yaşam deneyimine dönüşüyor. Bu bilgelik hazinesi bize, dünyayı ve insanın anlamını yeniden idrak etme ve yorumlama sorumluluğunu ve artık bunun zamanının geldiğini hatırlatıyor.

19 Mayıs 2020, Ankara

Bilgelik Güneşi Derneği (1990) - İnsanlık Güneşi Vakfı (1999)

(f) ...

Üç beş değil bir olalım, Bir yolunda bir olalım, Gönüllere yar olalım, Gelin canlar bir olalım.
Yanacaksak sevda ile, Can-ı canan evla ile, Yar yaratan Mevla ile, Gelin canlar bir olalım.

Yunus EMRE